

CYNGOR BWRDEISTREF SIROL MERTHYR TUDFUL

Cyngor Bwrdeistref Sirol
MERTHYR TUDFUL
MERTHYR TYDFIL
County Borough Council

ADOLYGIAD O DREFNIADAU CYMUNEDOL

CYNIGION DRAFFT

CYNGOR BWRDEISTREF SIROL MERTHYR TUDFUL

ADOLYGIAD O DREFNIADAU CYMUNEDOL

CYNIGION DRAFFT

CYNNWYS

1.0	Cyflwyniad	2
2.0	Gwybodaeth Gefndir	2
2.1	Adolygu ffiniau cymunedol (o dan adran 25 o'r Ddeddf)	3
2.2	Adolygu'r trefniadau etholiadol (o dan adran 31 o'r Ddeddf)	3
3.0	Ystyriaethau o'r adolygiad.....	4
3.1	A ddylid rhannu'r gymuned yn wardiau?	4
3.2	Penderfynu ar nifer y cynghorwyr cymuned	5
4.0	Cam nesaf y broses adolygu	7
5.0	Gwybodaeth Ategol.....	7
6.0	Rhestr lawn o gynigion.....	8

1.0 Cyflwyniad

Mae Adolygiadau Cymunedol yn cael eu llywodraethu gan Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013. O dan y Ddeddf hon, mae gan Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru (y Comisiwn) ddyletswydd gyffredinol i fonitro trefniadau ar gyfer trefniadau llywodraeth leol ledled Cymru. Mae pob prif gyngor yn gyfrifol am fonitro'r cymunedau yn ei ardal ac, pan fo angen, adolygu eu trefniadau etholiadol.

Mae unrhyw newidiadau angenrheidiol yn cael eu gweithredu trwy adolygiadau ffiniau cymunedol ac adolygiadau etholiadol cymunedol. Mae adolygiad ffiniau cymunedol a gynhelir gan y prif gyngor o dan Adran 25 o'r Ddeddf yn cael ei ddeddfu gan Orchymyn gan y Comisiwn. Mae adolygiad etholiadol cymunedol a gynhelir o dan Adran 31 o'r Ddeddf yn cael ei ddeddfu gan Orchymyn gan y prif gyngor.

Mae gan brif gynghorau ddyletswydd o dan delerau'r Ddeddf i gyhoeddi adroddiad a chyflwyno'r adroddiad i'r Comisiwn ar eu trefniadau cymunedol bob deng mlynedd. Cyhoeddwyd adolygiad diwethaf Merthyr Tudful yn 2014 ac fe'i gweithredwyd ar gyfer etholiadau lleol 2017.

Mae'r broses statudol ar gyfer cynnal unrhyw adolygiad cymunedol yn gyson i raddau helaeth ar draws y ddau fath o adolygiad. Mae'r prif wahaniaethau yn gorwedd yng nghanlyniad yr adolygiad a'i weithredu. Er bod y Cyngor wedi'i awdurdodi i gyhoeddi gorchmynion i weithredu newidiadau i drefniadau etholiadol o fewn cymunedau, rhaid argymhell unrhyw newidiadau i ffiniau cymunedol i'r Comisiwn, sy'n gwasanaethu fel yr awdurdod gweithredu.

2.0 Gwybodaeth Gefndir

At ddibenion yr adolygiad hwn, mae 'cymuned' yn gorff llywodraeth leol islaw lefel cyngor sir neu fwrdeistref sirol (y 'prif gyngor'). Mae ardaloedd cymunedol yn cwmpasu

Cymru gyfan. Dim ond un cyngor cymuned etholedig sydd gan Ferthyr Tudful sy'n gwasanaethu Bedlinog a Threlewis gyda dwy ward etholiadol, Bedlinog a Threlewis.

Mae dau fath gwahanol o adolygiad cymunedol y gellir eu cynnal gan brif gynghorau, sy'n ddarostyngedig i wahanol adrannau o'r Ddeddf.

2.1 Adolygu ffiniau cymunedol (o dan adran 25 o'r Ddeddf)

Dylai adolygiad o ffiniau cymunedol sicrhau bod cymunedau'n parhau i adlewyrchu hunaniaethau lleol a hwyluso llywodraeth leol effeithiol a chyfleus. Er enghraifft, dros amser gall cymunedau ehangu gyda datblygiadau tai newydd. Gall hyn arwain at ffiniau yn dod yn anomal, er enghraifft os yw tai newydd yn cael eu hadeiladu ar draws ffiniau gan arwain at ddryswch ynghylch pa gymuned y mae ystâd dai yn dod i mewn. Mae adolygiad cymunedol yn cynnig cyfle i'r prif gyngor roi ffiniau cryf, wedi'u diffinio'n glir sy'n gysylltiedig â nodweddion daear, ac i gael gwared ar unrhyw ffiniau anomalaidd sy'n bodoli. Gall newidiadau ffiniau cymunedol gynnwys newid ffin cymuned bresennol, diddymu cymuned bresennol, neu greu cymuned newydd. Mae argymhellion y Cyngor yn cael eu cyflwyno i'r Comisiwn, sy'n cyhoeddi'r gorchymyn i weithredu'r newidiadau.

2.2 Adolygu'r trefniadau etholiadol (o dan adran 31 o'r Ddeddf)

Mae'r broses hon yn cynnwys archwilio'r trefniadau etholiadol o fewn cymuned benodol, sy'n cynnwys gwerthuso'r wardiau a nifer y cynghorwyr. Yn ystod adolygiad, gall y Cyngor ystyried yr agweddau canlynol:

- Nifer yr aelodau'r cyngor sy'n cynrychioli'r gymuned.
- Rhannu'n wardiau (os yw'n berthnasol) ar gyfer ethol cynghorwyr.
- Nifer a ffiniau unrhyw wardiau.
- Nifer y cynghorwyr i'w hethol ar gyfer pob ward.
- Enw pob ward.

Er mwyn ymgymryd â'r math hwn o adolygiad, mae angen i'r Cyngor ystyried rhai egwyddorion arweiniol ynghylch maint Cynghorau Cymuned.

Mae arfer da yn awgrymu na ddylai'r isafswm nifer o Gynghorwyr ar gyfer unrhyw Dref neu Gymuned fod yn llai na 7 a dim mwy na 25 yn dibynnu ar yr etholaeth. Wrth adolygu hyn, dylai'r prif gyngor ystyried y boblogaeth, daearyddiaeth a phatrwm cymunedau.

3.0 Ystyriaethau o'r adolygiad

Mae'r adolygiad wedi ceisio sicrhau bod llywodraeth leol effeithiol a chyfleus yn cael ei gyflawni orau trwy drefniadau cymunedol sy'n gydlynol yn fewnol. Mae hyn yn golygu y dylai cymunedau gael cysylltiadau ffyrdd mewnol rhesymol ac adlewyrchu patrymau anheddu a chyfathrebu. Y nod yw sicrhau bod pob etholwr yn gallu cymryd rhan ym materion a gweithgareddau'r gymuned heb orfod teithio trwy gymuned gyfagos.

Wrth wneud hyn, mae'r Ddeddf yn amlinellu materion penodol y mae'n rhaid eu hystyried wrth argymhell newidiadau i drefniadau etholiadol cymuned.

3.1 A ddylid rhannu'r gymuned yn wardiau?

Rhaid i'r adolygiad benderfynu a ddylid rhannu'r gymuned yn wardiau ar gyfer etholiadau cynghorau cymuned. Yn y cyd-destun hwn, rhaid i'r Comisiwn asesu a yw nifer neu ddosbarthiad etholwyr llywodraeth leol yn gwneud un etholiad o gynghorwyr cymuned yn anymarferol neu'n anghyfleus.

- Yn hanesyddol, mae'r Cyngor Cymuned wedi'i rannu'n ddwy Ward, sy'n adlewyrchu'r ddau bentref gwahanol sef Bedlinog a Threlewis.
- Er bod y pentrefi hyn yn ffurfio un Ward awdurdod lleol, maent wedi'u gwahanu gan ddarn o ffordd fynyddig.
- Ar hyn o bryd nid oes unrhyw ddatblygiadau disgwyledig ar hyd y darn hwn o ffordd, sy'n atgyfnerthu'r gwahaniaeth clir rhwng y ddwy gymuned.

CYNIGIR:

- **Bod strwythur presennol y Ward ar gyfer Cyngor Cymuned Bedlinog a Threlewis yn parhau i fod yn ddigyfnewid.**

3.2 Penderfynu ar nifer y cynghorwyr cymuned

O ystyried y ffactorau perthnasol a amlinellir yn Neddf 2013, bydd unrhyw gynigion yn gwerthuso nifer cyfredol yr etholwyr llywodraeth leol yn yr ardal dan adolygiad, amcangyfrifon poblogaeth swyddogol ar gyfer yr ardal, ac amcanestyniadau'r etholwyr. Wrth ystyried y materion hyn, rhaid ystyried unrhyw anghysondeb rhwng nifer yr etholwyr cofrestredig a'r boblogaeth yn y gymuned sy'n gymwys i bleidleisio hefyd.

- Mae Cyngor Cymuned Bedlinog a Threlewis wedi parhau i fod yn ddiwrthwynebiad ym mhob etholiad wedi'i drefnu ers yr adolygiad cymunedol diwethaf a gynhaliwyd ddeng mlynedd yn ôl.
- Er bod y Cyngor yn gweithredu ar gapasiti llawn gyda digon o enwebiadau i lenwi'r holl swyddi gwag, newidiodd hyn yn 2022.
- Yn yr etholiad diweddaraf yn 2022, nid oedd digon o ymgeiswyr i lenwi'r holl seddi sydd ar gael, gan arwain at yr angen i benodi aelod cyfetholedig.
- Ysgogodd hyn ystyried a yw'r nifer presennol o gynrychiolwyr etholedig yn adlewyrchu anghenion a disgwyliadau'r etholwyr yn ddigonol.
- Dangosodd dadansoddiad pellach fod nifer yr etholwyr yn Bedlinog wedi gostwng dros y degawd diwethaf, gan arwain at gymhareb gyfredol o oddeutu 1:270.
- Ar ben hynny, ni ragwelir unrhyw newidiadau sylweddol, fel datblygiadau ar raddfa fawr, o fewn y pum mlynedd nesaf a fyddai'n effeithio'n sylweddol ar y ffigur hwn.
- Mae arfer gorau yn argymhell y dylai nifer y cynghorwyr ar gyfer unrhyw dref neu gymuned amrywio rhwng saith a phump ar hugain, yn dibynnu ar faint yr etholwyr.

- Er mwyn cyflawni'r cydraddoldeb etholiadol mwyaf posibl ar draws y ddwy ward tra'n cynnal o leiaf saith cynghorydd yn gyffredinol, y gymhareb a osodwyd yn y Cylch Gorchwyl oedd oddeutu 1:400.
- Mae ystadegau cyfredol yn dangos y byddai lleihau nifer y cynghorwyr cymuned yn Ward Bedlinog yn caniatáu cydraddoldeb â Ward Trelewis gyda chymhareb gyfartalog o 1:375.
- Byddai lleihau'r gymhareb ymhellach yn arwain at lai o gydraddoldeb yn y Wardiau.

Community Council Cyngor Cymuned	Ward	Etholaeth Bresennol (Medi 2025) Current Electorate (September 2025)	Rhagolwg 5 Mlynedd (2030) 5 Year Forecast (2030)	Nifer Presennol o Seddi Number of Seats	Etholwyr fesul Cynghorydd Electors per Councillor	Nifer Presennol o Seddi Proposed Number of Seats	Etholwyr fesul Cynghorydd Electors per Councillor
Bedlinog and Trelewis Community Council	Bedlinog	1081	Minimal Fluctuation	4	270	3	360
	Trelewis	1945	Minimal Fluctuation	5	389	5	389

CYNIGIR:

- **Bod nifer y cynrychiolwyr etholedig ar gyfer Ward Gymunedol Bedlinog yn cael ei leihau o bedwar i dri.**
- **Bod Ward Gymunedol Trelewis yn parhau i gael pum cynrychiolydd etholedig.**

3.3 Enw'r Cyngor Cymuned

Yn unol ag Adran 76 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972, caiff cyngor cymuned wneud cais i'r prif gyngor y mae'r gymuned wedi'i lleoli ynddo i newid enw'r gymuned.

- Yng nghyfarfod Cyngor Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful ar 17 Gorffennaf 2019, cyflwynwyd adroddiad ynglŷn â chais gan Gyngor Cymuned Bedlinog i newid ei enw i Gyngor Cymuned Bedlinog a Threlewis.

- Roedd y Cyngor Cymuned wedi derbyn adborth gan drigolion Trelewis yn mynegi pryderon eu bod yn teimlo eu bod wedi'u heithrio ac heb gynrychiolaeth. Yn ogystal, dangosodd ymatebion gan drigolion Bedlinog nad oedd pawb yn ymwybodol bod trigolion Trelewis hefyd yn cael eu cynrychioli gan y Cyngor Cymuned.
- Cymeradwywyd y cais i sicrhau bod pobl leol yn teimlo eu bod wedi'u cynnwys ac i annog mwy o gyfranogiad yng ngweithgareddau'r Cyngor. Bwriad y newid enw oedd adlewyrchu cynrychiolaeth y ddwy gymuned a chryfhau ymgysylltiad.
- Yn dilyn hynny, ailenwyd Gorchymyn Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful (Trefniadau Etholiadol) 2021 hefyd brif ward y cyngor o Ward Bedlinog i Ward Bedlinog a Threlewis, gan atgyfnerthu'r ymrwymiad i gynrychiolaeth gynhwysol ymhellach.

CYNIGIR:

- **Nad oes unrhyw newid i enw Cyngor Cymuned Bedlinog a Threlewis.**

4.0 Cam nesaf y broses adolygu

Cam nesaf yr adolygiad yw cymeradwyo'r cynigion gan y Cyngor Llawn ac ymgynghori pellach â thrigolion, ymgynghoreion gorfodol, a rhanddeiliaid.

Mae ein hamserlen gymeradwy ar gyfer hyn am dair wythnos rhwng 8 Rhagfyr 2025 a 29 Rhagfyr 2025, gydag adroddiad terfynol i'w gyflwyno i'r Cyngor Llawn ar 14 Ionawr 2026.

5.0 Gwybodaeth Ategol

Mae rhagor o wybodaeth ynglŷn â'r adolygiad, gan gynnwys y Cylch Gorchwyl, ffigurau etholwyr, map o'r ffiniau cymunedol presennol a chanllawiau, ar gael ar wefan y Cyngorau.

6.0 Rhestr lawn o gynigion

CYNIGIR:

- 1. Bod strwythur presennol y Ward ar gyfer Cyngor Cymuned Bedlinog a Threlewis yn parhau i fod yn ddigyfnewid.**
- 2. Bod nifer y cynrychiolwyr etholedig ar gyfer Ward Gymunedol Bedlinog yn cael ei leihau o bedwar i dri.**
- 3. Bod Ward Gymunedol Trelewis yn parhau i gael pum cynrychiolydd etholedig.**
- 4. Na fydd unrhyw newid i enw Cyngor Cymuned Bedlinog a Threlewis.**